

УДК 911.3:316.7(477.74)

[https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.1\(46\).332404](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2025.1(46).332404)

В. А. Сич¹, доктор геогр. наук, проф.,

П. І. Яременко², аспірант

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра економічної та соціальної географії і туризму
пров. Шампанський, 2, м. Одеса, 65015, Україна

¹vitsych@onu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-4756-8950>

²yaremenko.pavlo@stud.onu.edu.ua, <https://orcid.org/0009-0004-2181-1707>

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СФЕРИ КУЛЬТУРИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті здійснено суспільно-географічний аналіз територіальної організації сфери культури Одеської області. Розглянуто просторову структуру культурної інфраструктури, типологізовано територіальні громади за рівнем забезпеченості закладами культури. Виявлено територіальні диспропорції, визначено чинники розвитку та занепаду культурного простору, окреслено перспективи оптимізації організації сфери культури з урахуванням етнокультурної специфіки регіону. Використано методи картографування, статистичного та кластерного аналізу.

Ключові слова: територіальна організація, соціальна інфраструктура, культура, етнокультурні осередки, сільська територіальна громада, Одеська область, сільське населення.

ВСТУП

Сфера культури є важливим елементом соціальної інфраструктури, що виконує як гуманітарні, так і інтеграційні функції у просторі регіону. Вона забезпечує культивування суспільно значущих цінностей, сприяє формуванню колективної пам'яті, укріплює локальну ідентичність, підтримує креативний потенціал населення та є підґрунтям для розвитку туристичної привабливості територій. Територіальна організація культурної сфери суттєво впливає на рівень соціальної згуртованості, доступність культурних послуг та якість життя населення різних типів поселень. На сучасному етапі розвитку України питання просторової організації сфери культури набуває особливої ваги у зв'язку з реалізацією адміністративно-територіальної реформи та децентралізації владних повноважень. Новостворені територіальні громади отримали ширші компетенції у сфері управління соціальною інфраструктурою, зокрема й культурними закладами. Однак це супроводжується нерівномірністю фінансових можливостей, кадрового забезпечення та управлінського досвіду, що поглиблює територіальні диспропорції та загрожує маргіналізацією культурного життя у сільській місцевості.

Особливої актуальності проблема набуває в поліетнічних прикордонних регіонах, таких як Одеська область, де культура виконує не лише просвітницькі й естетичні, а й міжетнічні, інтеграційні та стабілізаційні функції. Тут сконцентровані значні за чисельністю етнокультурні спільноти – болгарська, гагаузька, молдовська, албанська, ромська тощо, які потребують належної культурної репрезентації та підтримки через відповідну інфраструктуру. Забезпечення рівного доступу до культурних благ та збереження культурної спадщини етнічних груп є важливою умовою збереження міжетнічної злагоди й реалізації засад сталого розвитку. У контексті децентралізації культурна сфера постає одним із маркерів ефективності локального самоврядування, а її територіальний аналіз дозволяє виявити слабкі місця у просторовій структурі регіону, що є передумовою для цілеспрямованого стратегічного планування.

Актуальність дослідження зумовлена потребою у виявленні територіальних диспропорцій у забезпеченні населення культурною інфраструктурою, у типологізації територіальних громад за рівнем розвитку сфери культури, а також у розробці просторово орієнтованих рекомендацій щодо оптимізації культурної політики на регіональному рівні. Одеська область є репрезентативною для аналізу зазначених процесів, оскільки поєднує високий рівень урбанізації з наявністю значної кількості сільських громад, яким притаманна слабка інфраструктурна забезпеченість, значне етнокультурне розмаїття, прикордонне положення та перспективи розвитку туристичної індустрії на основі культурної спадщини.

Проблематика територіальної організації сфери культури активно досліджується в межах суспільної географії, регіоналістики та соціокультурної антропології. Питання територіального розміщення культурної інфраструктури, її впливу на соціальну інтеграцію, ідентичність населення та формування людського капіталу вивчаються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. У вітчизняній географічній науці спостерігається різноманіття підходів до трактування змісту та структури сфери культури як об'єкта просторової організації. Так, О. Шаблій оперує категорією «комплекс культури», яку він розглядає як сукупність установ, підприємств та організацій, що забезпечують виробництво, зберігання, розподіл і споживання культурних та інформаційних благ. До складу цього комплексу вчений включає як інституції культури й мистецтва, так і підприємства інформаційного профілю та засоби масової інформації (Шаблій, 2000).

Л. Шевчук пропонує комплексний підхід до аналізу сфери культури, оперуючи такими поняттями як «культурний комплекс», «інфраструктура культури» та «система культури». Під культурним комплексом дослідника розуміє цілісність культурних об'єктів і пов'язаних із ними форм поведінки населення, які функціонують у конкретному соціальному просторі та часі. Інфраструктура культури, на її думку, охоплює сукупність матеріально-просторових елементів, що забезпечують культурну активність особистості та соціуму (Шевчук, 2007). Окремі дослідники розглядають сферу культури не як автономну галузь со-

ціальної сфери, а як складову частину інтегрованих міжгалузевих утворень. Зокрема, О.І. Шаблій, Н.І. Флінта, трактують її в межах культурно-освітнього комплексу (Шаблій, 2000; Флінта, 2005), а Н.М. Кисіль і М.І. Білецький – у межах ширшого соціально-культурного комплексу (Кисіль, 2002; Білецький, 1993). Подібна позиція зумовлена міждисциплінарною природою культури як феномена, що перетинається з освітньою, інформаційною, рекреаційною й духовною сферами. Наявні теоретичні підходи до вивчення сфери культури засвідчують її поліструктурний і міжгалузевий характер, що потребує комплексного суспільно-географічного аналізу із врахуванням просторових, соціальних, інституційних та ресурсних чинників.

Теоретико-методологічні засади дослідження сфери культури як суспільно-географічного явища висвітлено у працях (Моштакіної & Заволоки, 2020). Дослідники розкривають концептуальні підходи до вивчення географії культури, уточнюють понятійно-категоріальний апарат, що стосується культурного ландшафту, культурної диференціації та культурної ідентичності регіонів. У цих роботах підкреслюється необхідність врахування поліетнічності, історико-культурної специфіки та рівня урбанізації при аналізі розміщення культурної інфраструктури.

Особливу увагу слід звернути на прикладне спрямування досліджень, що здійснюються в межах реалізації стратегій розвитку культури на регіональному рівні. Зокрема, розроблена у 2024 році «Стратегія культурного розвитку міста Одеси 2025–2035» стала результатом міжсекторальної взаємодії органів місцевого самоврядування, громадськості та експертів галузі (Стратегія, 2024). В Стратегії визначено цілі розвитку культурної сфери, враховано потреби різних соціальних груп населення, особливості етнокультурної мозаїки міста, а також роль Одеси як культурного хабу Півдня України. Крім того, окремі блоки Стратегії присвячено просторовим аспектам: розвитку мережі культурних інституцій, підтримці локальних культурних ініціатив у віддалених районах міста.

Вагомим емпіричним підґрунтям для аналізу стали результати соціологічного дослідження, проведеного в межах міжнародного проєкту EU4Culture у 2022–2023 рр. (Аналітичний звіт, 2023). У межах цього дослідження здійснено картування культурних потреб мешканців Одеси, виявлено бар'єри доступу до культурних ресурсів, проаналізовано соціальні запити до органів влади щодо культурної політики. Зокрема, встановлено, що мешканці віддалених районів міста та сільських поселень Одеської області суттєво обмежені в доступі до якісної культурної інфраструктури, що є наслідком як просторової диспропорції, так і слабкої транспортної доступності.

Аналіз бюджетної політики на рівні громад показує значні відмінності у фінансуванні сфери культури. Як свідчать аналітичні матеріали, у структурі місцевих бюджетів найбільші видатки припадають на школи естетичного виховання та клубні заклади, тоді як охорона історико-культурної спадщини залишається недостатньо забезпеченою (Культура, 2025). Такий дисбаланс

впливає на збереження автентичності та культурного капіталу громад, особливо в умовах децентралізації.

Питання впливу децентралізації на стан культурної сфери розглядається у звітах Українського кризового медіа-центру. В аналітичному дослідженні (Моштакова, Заволока, 2020) зазначено, що передача повноважень на місцевий рівень супроводжується нерівномірністю ресурсного забезпечення та управлінських спроможностей громад, що, своєю чергою, поглиблює територіальні диспропорції в доступі до культурних послуг.

Таким чином, огляд сучасної наукової та прикладної літератури свідчить про зростання інтересу до територіальних аспектів розвитку культури в умовах децентралізації. Водночас наявні дослідження мають переважно фрагментарний або муніципальний характер, натомість питання цілісного суспільно-географічного аналізу територіальної організації сфери культури на рівні області (особливо у поліетнічному та прикордонному регіоні, яким є Одещина) лишається актуальним та недостатньо опрацьованим у вітчизняній географічній науці. Мета статті – виявити просторові особливості організації сфери культури в Одеській області в умовах децентралізації.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження територіальної організації сфери культури Одеської області було використано комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує кількісні та якісні методи аналізу з урахуванням просторових, соціальних, інституційних і функціональних характеристик об'єктів культурної інфраструктури. Методологічну основу дослідження склали положення суспільної географії, зокрема регіональної, соціальної та культурної географії, а також концептуальні засади просторової організації соціальної інфраструктури. Інформаційну базу склали офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, результати експертних оцінок та чинна нормативно-правова база у сфері культурної політики та децентралізації.

У ході дослідження застосовано низку взаємодоповнюючих методів. Системний аналіз дозволив розглядати сферу культури як цілісну багатокомпонентну підсистему соціальної інфраструктури регіону. Порівняльно-географічний метод використаний для зіставлення якісних і кількісних показників розвитку сфери культури між різними адміністративними одиницями. Статистичний аналіз забезпечив обробку первинних кількісних даних, визначення середніх значень, варіаційних характеристик і динамічних тенденцій. Залучення експертних оцінок дало змогу деталізувати якісний стан культурної інфраструктури та визначити основні ризики й перспективи її розвитку. Методика дослідження була побудована відповідно до логіки регіонального аналізу, що дало можливість виокремити ключові просторові диспропорції, структурно-функціональні відмінності та специфіку територіальної організації сфери культури Одеської області. При цьому враховувались як природно-географічні

чинники, так і соціально-економічні, демографічні, етнокультурні та адміністративні особливості регіону, які впливають на функціонування культурної інфраструктури в умовах децентралізації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХНІЙ АНАЛІЗ

Культурна інфраструктура як просторово організована система установ, послуг і практик виконує важливу роль у формуванні соціального капіталу, локальної ідентичності та культурного розвитку регіону. В Одеській області у 2024 році функціонувало понад 950 об'єктів культурної інфраструктури, зокрема 537 бібліотек, 311 клубних установ, 29 музеїв, 5 театрів і філармоній (усі зосереджені в місті Одеса), а також 68 мистецьких шкіл (рис. 1). Така інфраструктура є неоднорідною за своїм просторовим розміщенням, що обумовлює значну диференціацію в доступі до культурних послуг.

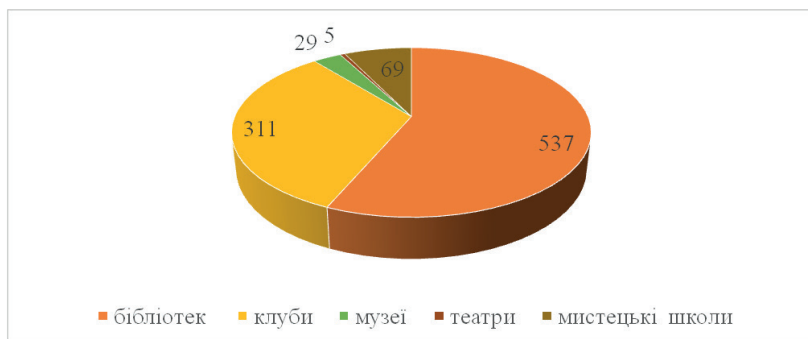

Рис. 1. Структура культурної інфраструктури Одеської області
(побудовано авторами на основі (Державна служба, 2025))

Місто Одеса акумулює понад 30% усіх закладів культури області, що вказує на високий рівень просторової централізації. Тут функціонують основні культурні інституції регіонального, національного та міжнародного значення:

Одеський національний академічний театр опери та балету, Одеський художній музей, Археологічний музей, Філармонія, локації сучасного мистецтва, культурні кластери. Така концентрація ресурсів свідчить про значну привабливість обласного центру в культурному аспекті, але водночас загострює диспропорції з периферійними територіями.

Одним із найбільш проблемних аспектів просторової організації культурного середовища Одеської області є ситуація в сільських територіальних громадах, де культурна інфраструктура перебуває в стані стагнації або навіть занепаду. Аналіз емпіричних даних визначає, що у значній частині сільських громад структура культурних закладів зведена до мінімуму і зазвичай представлена 1–2 установами – клубом або сільською бібліотекою. При цьому значна частина таких об'єктів перебуває в незадовільному або аварійному технічному ста-

ні, не відповідає сучасним функціональним вимогам і фактично не забезпечує культурно-просвітницької роботи на рівні локальної громади.

Низька якість матеріально-технічної бази пояснюється як застарілим фондом будівель (переважно споруд радянського періоду, які не проходили капітального ремонту десятиліттями), так і відсутністю системного бюджетного фінансування на їх утримання, модернізацію та адаптацію до нових форматів культурної діяльності. Часто опалення в таких закладах відсутнє, дах протікає, меблі та техніка непридатні для використання, що робить їх фактично нефункціональними в холодний період року або при організації сучасних форм культурної взаємодії.

Крім фізичного занепаду інфраструктури, гострою є проблема кадрового забезпечення. У багатьох селах не вистачає кваліфікованих працівників культури, зокрема бібліотекарів, керівників гуртків, а наявні працівники мають, як правило, непрофільну освіту або несистемну підготовку. Через низький рівень заробітної плати, відсутність соціальних гарантій, а також загальну депопуляцію сільських територій, професії у сфері культури втратили привабливість, особливо для молоді. Це призводить до старіння кадрового складу, руйнування наступності в роботі культурних осередків, втрати методичних і програмних напрацювань.

Окрему загрозу становить відсутність цифрової та технологічної модернізації. Більшість клубів і бібліотек не мають доступу до якісного інтернет-з'єднання, мультимедійного обладнання, цифрових ресурсів. Як наслідок, вони не можуть залучати молодь до культурного простору, використовувати інтерактивні та інноваційні формати роботи, зокрема онлайн-заняття, трансляції подій, цифрові архіви та виставки.

Фінансова база функціонування сільської культурної інфраструктури здебільшого є нестабільною. Бюджети територіальних громад часто не мають змоги покрити навіть елементарні видатки на оплату праці працівників, енергоносії та поточний ремонт, не кажучи про інвестиції в оновлення матеріально-технічної бази чи розвиток культурного контенту. У результаті культурна сфера перетворюється на другорядний сегмент у пріоритетах місцевої політики, що веде до подальшого її занепаду.

Сукупність цих чинників формує специфічну просторову картину культурного середовища, а саме ізольованість культурного життя села, його архаїчність, несучасність форм і змістів, втрата зв'язку з молодіжною аудиторією, відсутність неформальної освіти, креативних ініціатив. Це, в свою чергу, негативно позначається на рівні соціальної згуртованості, культурної ідентичності та якості життя в сільських громадах.

Проведений аналіз територіального забезпечення культурними установами виявив чітко виражену просторову нерівномірність. На основі кількісних показників (кількість закладів культури на 10 тис. жителів) здійснено типологізацію територіальних громад за рівнем культурного забезпечення (табл. 1).

Таблиця 1

**Типологія територіальних громад Одеської області
за рівнем забезпеченості культурною інфраструктурою (2024 р.)**

Рівень забезпеченості	Назва району	Орієнтовна кількість закладів культури на 10 тис. осіб	Характеристика культурної інфраструктури
Високозабезпечені	Одеський	понад 10	Висока концентрація закладів культури в м. Одеса (усі театри, філармонія, більшість музеїв, школи мистецтв).
Середньозабезпечені	Ізмаїльський, Подільський	5–10	Помірний рівень діють музеї, бібліотеки, клуби; функціонують етнокультурні осередки та дитячі школи мистецтв.
Низькозабезпечені	Болградський, Білгород-Дністровський, Березівський, Роздільнянський	менше 5	Недостатній рівень частина клубів не функціонує, бібліотечна мережа скорочується, відсутність кваліфікованих кадрів

Проведена типологізація культурної інфраструктури Одеської області за адміністративно-територіальними одиницями другого рівня (районами) виявила чітко виражену **територіальну диференціацію** у доступності та якості культурних послуг для населення. Відповідно до кількісного показника **середньої кількості закладів культури на 10 тис. осіб**, всі райони було умовно поділено на три типи: високозабезпечені, середньозабезпечені та низькозабезпечені.

До групи **високозабезпечених** належить **Одеський район**, де рівень забезпеченості культурною інфраструктурою суттєво перевищує обласні та національні показники. Це обумовлено, насамперед, концентрацією культурного потенціалу в **обласному центрі – місті Одеса**, де функціонує переважна частка культурних інституцій регіону: 5 театрів, філармонія, понад 20 музеїв, великі бібліотеки, десятки мистецьких шкіл. Крім того, в Одесі зосереджені провідні заклади вищої мистецької освіти та культурні ініціативи національного масштабу. Таким чином, Одеський район виконує функцію **культурного ядра області**, що акумулює не лише інфраструктурні ресурси, але й кадровий, фінансовий та інноваційний потенціал.

Середньозабезпеченими районами виявлено **Ізмаїльський та Подільський**, які мають давні культурні традиції, збережену мережу культурних установ, активну діяльність у сфері етнокультурної спадщини (зокрема в Ізмаїлі, Кілії, Болграді, Кодимі). В цих районах функціонують музеї регіонального значення, працюють школи мистецтв, відбуваються фестивалі та заходи з міжетнічної співпраці. Проте кількісний показник забезпеченості тут істотно

поступається Одеському району, а матеріально-технічна база значної частини закладів потребує оновлення.

До категорії низькозабезпечених належать Болградський, Білгород-Дністровський, Березівський і Роздільнянський райони, які охоплюють переважно сільські території, малонаселені громади та депресивні адміністративні одиниці. Рівень забезпеченості культурною інфраструктурою тут не перевищує 5 закладів на 10 тис. населення, причому значна частина клубів і бібліотек є формально діючими. У деяких громадах культурна інфраструктура зведена до одного закладу, що не здатен задовольнити потреби різновікових і різноетнічних груп населення. Такий розподіл свідчить про потребу у цілеспрямованій політиці територіального вирівнювання через посилення ролі міжмуніципального співробітництва, субвенційної підтримки малозабезпечених громад, розробку регіональних програм культурного розвитку.

Особливе значення для просторової організації культурного життя регіону має етнокультурна складова. Одеська область історично є поліетнічним регіоном, де мешкає понад 130 національностей. Найбільшими компактними етнічними групами є болгари, гагаузи, молдовани, албанці, а також євреї, росіяни, українці. У ряді громад функціонують етнокультурні центри, музеї, фольклорні колективи, громадські організації, які здійснюють культурно-просвітницьку діяльність. Найбільш активними є етнічні центри в Болграді, Ренії, Вилково, Ізмаїлі, Татарбунарах (табл. 2).

Таблиця 2

Основні етнокультурні осередки Одеської області

№ п/п	Місто/громада	Основні етнічні групи	Культурні інституції
1	Болград	Болгари	Болградський історико-етнографічний музей, ансамблі
2	Ренійська ТГ	Будинки культури, фольклорні студії	Молдовани, гагаузи
3	Ізмаїл	Болгари, албанці	Центри національних культур, етнофестивалі
4	Вилкове	Липовани, старообрядці	Музей «Липованська спадщина», локальні свята
5	Татарбунари	Болгари, українці	Громадські культурні ініціативи

Аналіз розподілу основних етнокультурних інституцій (табл. 2) свідчить про наявність в області чітких «етнокультурних ядер», які виконують роль центрів збереження етнічної ідентичності. Найпотужніше представлені болгари, у місті Болграді функціонує Болградський історико-етнографічний музей, діють численні ансамблі народного танцю й пісні. Місто зберігає статус символічного центру болгарської культури в Україні.

Ренійська територіальна громада репрезентує поліетнічний профіль: тут компактно проживають молдовани та гагаузи, розвиваються фольклорні студії, діють будинки культури з орієнтацією на збереження багатокультурної спадщини.

Ізмаїл виступає важливим осередком мультикультурної взаємодії, в місті працюють культурні національні центри, організовуються етнофестивалі, активно діють болгарські та албанські товариства. Це приклад успішної інтеграції етнокультурної тематики в міську культурну інфраструктуру.

Вилкове є унікальним прикладом локального етнокультурного осередку: місто зосереджує спільноту липованів (старообрядців), тут функціонує музей «Липованська спадщина», проводяться локальні свята, що мають значний туристичний потенціал.

В Татарбунарах переважають громадські культурні ініціативи, організовані силами місцевих болгарських та українських громадських організацій. Відсутність формалізованої інституційної підтримки з боку держави компенсується активністю волонтерського сектору.

Загалом, етнокультурний простір регіону має яскраво виражену поліцентричну структуру з низкою локальних ядер. Інституційна база етнокультурної діяльності є нерівномірною, так поряд із добре оснащеними музеями й центрами (Болград, Ізмаїл, Вилкове), значна частина етнокультурних ініціатив (Татарбунари, Ренійська ТГ) спирається на ентузіазм громади через недостатнє фінансування. Спостерігається неповна репрезентація культурної активності деяких етнічних груп, зокрема єврейських, ромських, польських, німецьких, що вказує на потребу у поглибленому картуванні етнокультурного простору.

ВИСНОВКИ

З огляду на зазначене, стратегічним завданням регіональної культурної політики має стати створення єдиного реєстру етнокультурних інституцій та активізація підтримки їхньої діяльності через конкурсний доступ до бюджетних і грантових ресурсів. Попри активність окремих етнокультурних ініціатив, їх розвиток обмежений слабкою фінансовою підтримкою, відсутністю системного підходу до інтеграції етнокультурної складової в освітні й культурні програми, а також відсутністю державної стратегії культурного різноманіття на регіональному рівні.

Серед ключових проблем культурного розвитку Одещини варто виокремити:

- хронічне недофінансування установ культури в територіальних громадах, що не дозволяє підтримувати належний рівень матеріально-технічної бази;
- інфраструктурну деградацію будівель клубів і бібліотек, зокрема в сільській місцевості;
- дефіцит кадрів, зокрема спеціалістів у галузі культурного менеджменту, режисури, хореографії, народної творчості;

- низький рівень цифрової трансформації, лише окремі громади мають діючі сайти культурних установ, можливість онлайн-доступу до ресурсів, інтерактивні формати роботи з відвідувачами.

Таким чином, суспільно-географічний аналіз культурної інфраструктури Одеської області виявив її високу поляризованість, значну територіальну диференціацію та системні виклики, які потребують комплексної регіональної культурної політики, орієнтованої на інтеграцію, рівнодоступність і інноваційність культурного простору. Отже, відновлення та розвиток культурної інфраструктури сільських територій має стати пріоритетом регіональної політики, що передбачає запровадження нових моделей фінансування (у тому числі грантових), міжмуніципального співробітництва, публічно-приватного партнерства, кадрового оновлення та цифрової трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Аналітичний звіт «Культурні потреби мешканців м. Одеси», проєкт EU4Culture. URL: <https://www.omr.gov.ua/Files/2024/KULTURA/Strategy/odesa-survey-2023-eu4culture.pdf> (дата звернення 11.04.2025)

Білецький М.І. Формування міжгалузевого комплексу обслуговування населення району // Проблеми соціально-економічної географії Західного регіону України. К.: УСДО, 1993. с. 109–118.

Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 14.03.2025)

Кисіль Н.М. Соціально-культурна сфера: територіальна організація та особливості розвитку (на матеріалах Львівської області): автореф. дис. канд. економ. наук: 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка». Львів, 2002.

Культура в умовах децентралізації. URL: <https://decentralization.ua/news/11128> (дата звернення 20.04.2025)

Моштаківа Н.В., Заволока Ю.Ю. Суспільно-географічні дослідження особливостей сфери культури. Кропивницький: ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2020. URL: <https://dspace.cusu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0ef76109-65cb-4874-8622-41eaceabc56e/content> (дата звернення 27.03.2025)

Стратегія культурного розвитку м. Одеси 2025–2035. URL: <https://pixelatedrealities.org/wp-content/uploads/2024/09/ods-eu4culture-roadmap.pdf> (дата звернення 01.05.2025)

Український кризовий медіа-центр. Культурна інфраструктура в громадах: виклики та перспективи. URL: <https://uacrisis.org/wp-content/uploads/2019/06/Analitichnij-zvit-KIVUD.pdf> (дата звернення 12.03.2025)

Філінта Н.І. Культурно-освітній комплекс регіону і його територіальна організація (на матеріалах Тернопільської області): дис. канд. геогр. наук 11.00.02 «Економічна та соціальна географія». Київ, 2005. 197 с.

Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник. вид. 2-е, перероб. і доп. Львів: Світ, 2000. 680 с.

Шевчук Л. Т. Соціальна географія: Навчальний посібник. К.: Знання, 2007. 349 с.

REFERENCES

Analitichnyi zvit "Kulturni potreby meshkantsiv m. Odesy", proiekt EU4Culture (2023). (Analytical study "Cultural needs of Odesa residents", EU4Culture project). URL: <https://www.omr.gov.ua/Files/2024/KULTURA/Strategy/odesa-survey-2023-eu4culture.pdf> [in Ukrainian]

Biletskyi, M. I. (1993). Formuvannia mizhhaluzevoho kompleksu obsluhovuvannia naselennia raionu (Formation of an interdisciplinary complex of services for the population of the district). Problems of socio-economic geography of the Western region of Ukraine. Kyiv: USDO. 109–118. [in Ukrainian]

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2023) (State Statistics Service of Ukraine). URL: <https://ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian]

Kysil' N.M. (2002). Sotsialno-kulturna sfera: terytorialna orhanizatsiia ta osoblyvosti rozvytku (na materialakh Lvivskoi oblasti). Abstract of the dissertation of the candidate of economic sciences: 08.10.01 "Location of productive forces and regional economy". Lviv. 20 p. [in Ukrainian]

Kultura v umovakh detsentralizatsii. (2025). Culture in the context of decentralization. URL: <https://decentralization.ua/news/11128> [in Ukrainian]

Moshtakova, N.V., Zavoloka, Yu. Iu. (2020). Suspilno-heohrafichni doslidzhennia osoblyvostei sfery kultury. (Social and geographical studies of the peculiarities of the sphere of culture). Kropyvnytskyi: V. Vynnychenko CUSU. URL: <https://dspace.cusu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0ef76109-65cb-4874-8622-41eaceabc56e/content> [in Ukrainian]

Stratehiia kulturnoho rozvytku m. Odesy 2025–2035. (2024) (Cultural development Strategy of the city of Odesa 2025–2035). URL: <https://pixelatedrealities.org/wp-content/uploads/2024/09/ods-eu4culture-roadmap.pdf> [in Ukrainian]

Ukrainskyi kryzovyi media-tsentr. (2019) (Infrastructure in communities: challenges and prospects). URL: <https://uacrisis.org/wp-content/uploads/2019/06/Analitichnij-zvit-KIVUD.pdf>

Flinta, N.I. (2005). Kulturno-osvitnii kompleks rehionu i yoho terytorialna orhanizatsiia (na materialakh Ternopilskoi oblasti). (Cultural and educational complex of the region and its territorial organization (based on materials from the Ternopil region). Dissertation Candidate of Geographical Sciences 11.00.02 “Economic and Social Geography”. Kyiv. 197 p. [in Ukrainian]

Shablîi, O.I. (2000). Sotsialno-ekonomichna heohrafiia Ukrainy (Socio-economic geography of Ukraine). Lviv. Svit. 680 p. [in Ukrainian]

Shevchuk, L.T. (2007). Sotsialna heohrafiia. (Social geography). K. Znanniy. 349 p. [in Ukrainian]

Надійшла 14.04.2025

V. A. Sych

P. I. Yaremenko

Odesa I. I. Mechnikov National University

Department of Economic and Social Geography and Tourism

2 Shampanskyi Ln, Odesa, 65015, Ukraine

geotourism@onu.edu.ua

SOCIO-GEOGRAPHICAL ANALYSIS OF THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE CULTURAL SPHERE IN THE ODESA REGION

Abstract

Problem Statement and Purpose. At the present stage of development of Ukraine, the issue of spatial organization of the cultural sphere is becoming particularly important in connection with the implementation of administrative and territorial reform and the decentralization of power. However, this is accompanied by uneven financial capabilities, staffing and management experience, which deepens territorial imbalances and threatens to marginalize cultural life in rural areas. The purpose of the article is to identify spatial features of the organization of the cultural sphere in the Odesa region in the context of decentralization.

Data & Methods. In the process of studying the territorial organization of the sphere of culture of the Odesa region, a comprehensive interdisciplinary approach was used, combining quantitative and qualitative methods of analysis, taking into account the spatial, social, institutional and functional characteristics of cultural infrastructure objects. The methodological basis of the study was the provisions of social geography, in particular regional, social and cultural geography, as well as the conceptual foundations of the spatial organization of social infrastructure. The information base consists of official statistical data of the State Statistics Service of Ukraine, the results of expert assessments and the current regulatory framework in the field of cultural policy and decentralization.

Results. In the Odesa region, the cultural infrastructure is heterogeneous in its spatial location, which causes a significant differentiation in access to cultural services. One of the most problematic aspects of the spatial organization of the cultural environment of the Odesa region is the situation in rural territorial communities, where the cultural infrastructure is in a state of stagnation or even decline. In addition to the physical decline of infrastructure, the problem of personnel support is acute. In many villages, there are not enough qualified cultural workers, in particular librarians, circle leaders, and existing employees usually have non-core education or non-systematic training. A separate threat is the lack of digital and technological modernization. The typologization of the cultural infrastructure of the Odesa region by administrative-territorial units of the second level (districts) revealed a clearly defined territorial differentiation in the availability and quality of cultural services for the population. There are 3 levels of providing administrative districts with cultural infrastructure. In each of the districts, cultural institutions are allocated for the main ethnic groups. Thus, the socio-geographical analysis of the cultural infrastructure of the Odesa region revealed its high polarization, significant territorial differentiation and systemic challenges that require a comprehensive regional cultural policy focused on integration, equal access and innovation of the cultural space.

Key words: territorial organization, social infrastructure, culture, community, ethno-cultural centers, rural territorial community, Odesa region, rural population.